

FACTORS OF THE EMERGENCE OF RADICALISM IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION AND ITS CONSEQUENCES

Isayeva Mukhabbat Rakhmanaliyevna

Docent, Academy of the Armed Forces of the Republic of Uzbekistan

Doctor of Philosophy in Pedagogics (PhD)

Annotation. This article examines the meaning and origin of the word radicalization and its impact on the developing young generation as a social problem.

Key words: radicalization, terrorism, global, struggle, idea, society.

ФАКТОРЫ ВОЗНИКНОВЕНИЯ РАДИКАЛИЗМА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ И ЕЕ ПОСЛЕДСТВИЯ

Исаева Мухаббат Рахманалиевна

Доцент, Академии Вооружённых Сил Республики Узбекистан

кандидат педагогических наук (PhD)

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА РАДИКАЛЛАШУВНИНГ ПАЙДО БЎЛИШ ОМИЛЛАРИ ВА УНИНГ ОҚИБАТЛАРИ

Исаева Муҳаббат Раҳманалиевна

Ўзбекистон Республикаси Қуролли Қучлари Академияси доценти

Педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD)

Аннотация. В данной статье рассматривается значение и происхождение слова радикализация и его влияние на развивающееся молодое поколение как социальная проблема.

Ключевые слова: радикализация, терроризм, глобальный, борьба, идея, общество.

Аннотация

Ушбу мақолада "радикаллашув" сўзининг маъноси ва келиб чиқиши ҳамда ёш авлоднинг ривожланишига ижтимоий муаммо сифатида таъсири кўриб чиқилади.

Ключевые слова:Радикаллашув, Терроризм, Глобал, Кураш, Гоя, Жамият

Янги минг йилликнинг характерли хусусияти экстремизм, айниқса, унинг энг хунук шаклларидан бири – терроризмдир. Декларация ва резолюциялар қабул қилиниб, терроризм ва зўравон экстремизмга қарши курашиш бўйича миллий, минтақавий ва global ҳаракатлар режалари ишлаб чиқилиб, амалга оширилмоқда. Ушбу ҳодисага қарши кураш узоқ давом этмоқда ва унинг кўлами, частотаси ва намоён бўлиш шакллари, хатти-ҳаракатларнинг шафқацизлиги ва воситалардаги виждонсизлик даражасининг ортиши фонида турли муваффақиятлар билан олиб борилмоқда. Қозоқ файласуфи А.К.Абдина таъкидлаганидек, "...замонамиздаги маданий ва сивилизация жараёнлари, ўз навбатида, муросасизликнинг кучайиши билан ҳамроҳ бўла бошлаган. Бунинг яққол мисолини терроризм, диний экстремизм, миллатлараро муносабатларнинг кескинлашуви ва бошқа салбий ҳодисаларда кўришимиз мумкин". Эксперт тадқиқотлари экстремистик туйғуларнинг пайдо бўлиши ва илдиз отиши учун кўп ҳолларда сиёсий, ижтимоий, иқтисодий, диний (конфессиявий) ва миллатлараро қарама-қаршилиқлар, ҳатто жамиятда ушбу параметрларга кўра кучайиб бораётган кескинлик ва бўлинишлар ҳам қулай муҳит эканлиги маълум бўлди. Шунингдек, экстремизмнинг пайдо бўлиши ва тарқалишининг энг муҳим шартлари, унинг ғоявий-эмоционал асоси радикализм эканлиги аниқланди. У ёки бу ўзига хос радикализм тури экстремистик қарашлар ва амалиётларнинг ўзига хос моделини шакллантиради, уларни тузади ва кучайтиради. Бугунги кунда радикалланувнинг асосий кўриниши сифатида диний радикализм намоён бўлмоқда. Диний радикализм катта бузғунчилик кучига ега, чунки у жамият учун муҳим бўлган қадриятлар ва муносабатларни шубҳа остига қўяди, ижтимоий ва диний ақидапарастлик учун асос бўлиб хизмат қилади, бу еса ўз навбатида одамларни ноқонуний хатти-ҳаракатлар содир этишига, радикал ғоялар ортидан турли салбий оқибатларга олиб келади. Радикализм (лотинча *radix* – илдиз) – сиёсий тузум ва ижтимоий институтларни тубдан ўзгартиришга қаратилган ғоя ва ҳаракатларни ифодаловчи сиёсий, диний оқим. Радикализм умумийтироф

етилган анъаналарга бутунлай зид муносабатда бўлиб, кескин ҳаракатларни ёқлаб чиқади. Тарихда бу атама мўтадил ислоҳотлар тарафдорларига нисбатан ҳам қўлланган. Радикализм – муайян шахс ёки гуруҳнинг мавжуд ижтимоий, сиёсий ва маданий ҳолатини тубдан ва муросасиз ўзгартириш истагидан иборат жараён дир. Радикализм жараёнлари диний йўналишда ҳам кузатилиши мумкин. Бунда шахс ўз диний ётиқодини ҳақ деб билиб, ўзгача ётиқодий қарашлар ва фикрларга муросасиз ва кескинлик асосида ёндашади ҳамда уларни зўрлик йўллари билан ўзгартириш тарафдори бўлади. Бу ҳолат кўпинча жамиятда мавжуд турли диний конфессияларларга кескинлик билан ёндашиш, бир дин доирасидаги ўзга мазҳаб ёки қарашларни муросасиз инкор етиш ҳамда уларни рақиб сифатида қабул қилишда намоён бўлади. Радикализм умуметироф етилган анъаналарга бутунлай зид муносабатда бўлиб, кескин ҳаракатларни ёқлаб чиқади. Тарихда бу атама мўтадил ислоҳотлар тарафдорларига нисбатан ҳам қўлланган. Ҳозир қатор сўл сиёсий партияларга нисбатан ҳам радикализм тушунчаси қўлланади. Инсон ажиб бир мавжудот. Сабаби: унинг дунёқараши мавжуд. Чунки у дунёни яхлит тасаввур ета олади ҳамда унинг – дунёнинг маълум маънавий қонуниятлар устида қурилганини англай олади, амаллар ва нарсаларни маънавий тарозисига солиб, "оқ ва қора", "яхши ва ёмон"га ажрата олиш хусусиятига ега. Гарчи маънавий оламни кўз билан кўриб бўлмаса-да, инсон унинг низомларини ҳис қила олади. Инсонларнинг қарашлари турлича бўлади, ҳатто бир қарашнинг ичида турланиш мавжуд. Ҳатто, битта оила аъзолари ичида турлича қарашдаги кишилар бўлиши мумкин, зеро инсонлар бир хил емас.

Глобаллашув жараёнида кишиларнинг ўз миллати ва Ватани учун қайғуриши, унинг ривож ва озодлигини исташи бу яхши, ҳар бир инсонга безак бўла олувчи туйғу. Бироқ, бундай интилиш қизиғида инсон маънавий меъёрларни чеккага суриб қўядиган бўлса, бунда у ўша доирадан чиқиб кетган бўлади – радикаллашиш асносида экстремизм ва бошқа – жиддий иллатларга дучор бўлади. Айрим радикаллар ҳанузгача бу атаманинг

этимологиясидан (лотинча "илдиз", "келиб чиқиш" деган маънони англатади) келиб чиққан асл маъносини ўзгартиришга ҳаракат қилмоқда. Улар 1960-1980 йиллардаги дунёдаги энг машҳур радикал сиёсий арбоблардан бирининг сўзларига таянадилар. Америкалик Анжела Девис: "...радикал шунчаки нарсаларнинг келиб чиқишини тушунишни англатади". Замонавий анархист мафкурачи Жефф Шантзнинг таъкидлашича, нотўғри талқин қилишганидек, радикализм бу стратегия эмас. Бу замонавий дунёда ҳаракат қилиш имконини берувчи ҳаётга муҳим ёндашув бўлиб, унинг фикрига кўра, "радикал бўлиш - қабул қилинган тахминлар, жуда осон тушунтиришлар, қониқарсиз жавоблар ва муаммоларни ҳал қилиш учун даволовчи воситалардан ташқарига қарашдир". Асосан радикализмнинг шаклланишига сабаб бўлувчи омиллар бу болаликдаги таълим тарбия, шахснинг ўзига ҳос хусусиятлари яъни ўзига паст баҳо бериш ва ўзини мутакаббир тутмоқ ҳамда хулқ - атворни вайрон қилувчи ва емирувчи ёд ғоялардир. Фикримизча ҳозирги кундаги ёшларда радикализм тушунчасининг пайдо бўлиши бу ёшлардаги тажрибасизлик ва ҳиссиётга таянган ҳолда иш юритиши, ташқи таъсир натижасида руҳий ҳолатнинг ўзгарувчанлиги руҳий тушқунликка тез тушиши ва руҳий зарбаларга чидамсизлиги яқинлари еътиборидан бутунлай четда қолиши асосий сабаблардан биридир. Яна кўшимча равишда шуни такидлаш керакки, ахборотларни тўлақонли таҳлил қилмаслик, ижтимоий тармоқларда инсоннинг фикрига ёд ғояларни сингдирадиган гуруҳларга аъзо бўлмоқ ҳар ҳил турдаги нарсаларга ишонувчанлик каби қатор омиллар радикализм сабабларидан яна биридир. Радикаллашув ижтимоий касаллик сифатида, жамиятнинг турли ёт ғоя ва мафкураларга нисбатан иммунитетини сусайтиради, терроризм, мутаассиблик, экстремизм ва бузғунчиликнинг бошқа шаклларига йўл очади. Хулоса ўрнида шуни таъкидлаш керакки, глобаллашув жараёнида энг муҳим ўрин қаратиладиган жиҳат ҳар бир инсоннинг радикализм борасидаги фикр ва ёд ғояларни яхши билмоқлиги, уни мақсадлари нималигини ҳамда натижаси нималарга олиб келишини билмоғи лозим. Шунинг учун биз жамиятнинг онгли аъзоси сифатида

ижтимоий media ва рақамли дунёнинг инсонлар ва жамиятларнинг онгини манипуляция қиладиган кучи ва таъсирини ҳисобга олишимиз керак. Ўзимиз ёқтирган ва баҳам кўрган ахборотларгача бўлган ҳамма нарса бизнинг мўтадил кадриятларимиз ҳамда ахлоқий туйғуларимизга мос бўлиши керак. Ушбу мураккаб муаммони ҳал қилиш ижтимоий-иқтисодий тенгсизликларни бартараф етиш, маданий тушунишни ривожлантириш ва бағрикенглик ҳамда танқидий фикрлашни рағбатлантирадиган таълимни ривожлантиришга қаратилган саъй-ҳаракатларни бирлаштирадиган комплекс ёндашувни талаб қилади. Радикализмнинг илдизларини тушуниб, жамиятлар экстремизмга тўсқинлик қиладиган ва инклюзивликни тарғиб қилувчи муҳит яратишга ҳаракат қилиши мумкин.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Абдина, А. К. О национальной и государственной идентичности Беларуси и Казахстана / А. К. Абдина // Социол. альм. – 2012. – Вып. 3. – С. 163–173.

2. Криминологический анализ угроз экстремистского характера в Крымском федеральном округе: монография / А. Н. Игнатов, А. А. Кашкаров, Д. В. Новиков. Симферополь: Крымский филиал Краснодарского университета МВД России, 2016. – 208 с.

3. Даль В. Толковый словарь живого великорусско го языка: В 4 т. Т. 4: Р-V. М., 1995. С. 7.

4. Авцинова Г.И. Политический радикализм в России: концептуальные подходы к понятию и пути нейтрализации // Вестник Московского университета. Серия 12. Политические науки. 1995. № 3.